

ÜNİVERSİTELİ SPORCULARIN PSİKOLOJİK İHTİYAÇ DURUMLARI

Ersin BALLIKAYA¹, Ferhat ÇİFÇİ²

Gönderilme Tarihi: 08.11.2024 - Kabul Tarihi: 01.12.2024

Öz

Bu çalışmanın amacı, üniversiteli sporcuların öz belirleme teorisi çerçevesinde spor ortamındaki psikolojik ihtiyaçlarını cinsiyet, branş ve spor deneyimi gibi demografik değişkenleri ele alarak incelemektir. Araştırmaya Diyarbakır ilinde 2024 yılında yapılan ÜNİLİG final müsabakalarına öğrenim gördükleri üniversiteleri temsilen katılan 145 kadın, 160 erkek olmak üzere 305 sporcu öğrenci katılmıştır. Araştırmada katılımcıların psikolojik ihtiyaç durumunu ortaya koymak amacıyla Bhavsar vd.'nin (2020) geliştirdiği ve Ünver, Yılmaz, Atan, Çankaya ve Savucu (2022) tarafından Türk sporcuları için uyarlaması yapılan Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Durum Ölçeği kullanılmıştır. Bulgular, erkek sporcuların özerklik ve yeterlik memnuniyetsizliğinin yüksek olduğunu; birinci sınıfta ve ikinci sınıfta öğrenim gören sporcu öğrencilerin yeterlik memnuniyetsizliğinin dördüncü sınıf ve üstünde öğrenim görenlere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Çalışmada aynı zamanda branş farklılıklarının, bir kulüp lisansına sahip olup olmamanın ve spor deneyiminin de psikolojik ihtiyaçları etkilediği belirlenmiştir. Sonuç olarak bu çalışma, üniversiteli sporcuların psikolojik ihtiyaçlarının karmaşık bir etkileşim içinde olduğunu ve cinsiyet, deneyim ve branş gibi faktörlerden etkilendiğini ortaya koymuştur. Çalışmada yapılan değerlendirmeler, sporcuların psikolojik destek programlarına daha fazla ihtiyaç duyduğunu ve bu programların sporcuların performanslarını ve genel refahlarını artırmada önemli bir role sahip olabileceğini göstermektedir. Gelecekteki çalışmalar farklı spor branşları ile gerçekleştirilebilir ve daha fazla üniversiteli sporcu ile örneklem geniş tutulabilir. Psikolojik ihtiyaçların spor performansı üzerindeki etkisi araştırılabilir.

Anahtar Kelimeler: Öz belirleme, Psikolojik ihtiyaç, Özerklik, Yeterlik, Aidiyet

PSYCHOLOGICAL NEEDS OF UNIVERSITY ATHLETES

Abstract

This study aims to examine the psychological needs of university athletes within the framework of self-determination theory, considering demographic variables such as gender, branch, and sports experience. The study included 305 student athletes (145 female and 160 male) who participated in the UNILIG final competitions held in Diyarbakır in 2024, representing their universities. The "Psychological Needs in Sports Scale" developed by Bhavsar et al. (2020) and adapted for Turkish athletes by Ünver, Yılmaz, Atan, Çankaya, and Savucu (2022) was used to determine the participants' psychological needs. The

¹ MEB, ersinballikaya@msn.com, ORCID: 0000-0002-1432-0297

² Dicle Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ferhatcifci@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5568-7837

findings revealed that male athletes had higher dissatisfaction with autonomy and competence; first and second-year students had higher dissatisfaction with competence compared to fourth-year and above students. The study also determined that branch differences, having a club license, and sports experience also affected psychological needs. In conclusion, this study demonstrates that the psychological needs of university athletes are in a complex interplay and are influenced by factors such as gender, experience, and branch. The assessments carried out in this research demonstrate a compelling need for the expansion of psychological support services for athletes. Such programs can have an important role in improving athletes' performance and general well-being. Future studies can be conducted with different sports branches and the sample can be kept larger with more university athletes. The impact of psychological needs on sports performance can be investigated.

Keywords: Self-determination, Psychological needs, Autonomy, Competence, Relatedness

Atıf: Ballıkaya, E., Çifçi, F. (2024). Üniversiteli sporcuların psikolojik ihtiyaç durumları. *JHSS*, 7(3), 180-194. <https://doi.org/10.61150/jhss.2024070302>

Giriş

Üniversiteli sporcular, akademik başarı, sportif performans ve sosyal hayat gibi birden fazla alanda denge kurmaya çalışırken benzersiz psikolojik zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır (Leduc vd., 2024). Bu zorluklar sporun doğasında var olan performans baskısı, yoğun antrenmanlar ve akademik yükün bir araya gelmesiyle daha da artmaktadır. Üniversiteli sporcuların akademik başarı, sosyal hayat ve spor kariyeri gibi birden fazla alanda denge kurmaya çalışırken psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması önem taşımaktadır. Deci ve Ryan (2000) tarafından geliştirilen öz belirleme teorisi, bireylerin içsel motivasyonunu ve refahını artırmak için özerklik, yeterlik ve ilişkilendirme gibi temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu teori çerçevesinde sporcuların, bu temel ihtiyaçlarını karşılamalarının, motivasyonlarını artırarak performanslarını ve genel yaşam kalitelerini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Öz belirleme teorisi, sporcunun ruh sağlığını olumlu yönde etkileyecek şekilde nasıl optimize edilebileceğini anlamak için tercih edilen bir teoridir. Buna göre pozitif ruh sağlığı, insanların üç temel psikolojik ihtiyacının (yani özerklik, yeterlik ve ilişki) tatminiyle uyarılan içsel motivasyonla sağlanabilir. Özerklik, yeterlik ve ilişki insan potansiyellerinin en iyi şekilde ifade edilmesinin öncülleri olarak varsayılır (Deci ve Ryan, 2000). Özellikle, üç temel psikolojik ihtiyacın tatmin edilme veya engellenme derecesi, sürekli düşen motivasyonun ne ölçüde kontrol edildiğini veya ne ölçüde kendi kendine belirlendiğini etkiler ve bu da ruh sağlığının refahını sağlar (Deci ve Ryan, 2000; Turgeon vd., 2024).

Özerklik, yeterlik ve ilişki gibi temel psikolojik ihtiyaçların sporcuların motivasyonu, performansı ve genel refahı üzerinde doğrudan etkileri olduğu belirtilmektedir (Turgeon vd.,

2024). Bu bağlamda, Bhavsar ve diğerlerinin (2020) geliştirdiği Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Durum Ölçeği, sporcuların bu ihtiyaçlar doğrultusunda yaşadıkları deneyimleri değerlendirmek için önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Bhavsar vd. (2020), spor bağlamında psikolojik ihtiyaç tatmini ölçümlerinde alınan yüksek puanların özerk motivasyon, öznel canlılık, pozitif etki, keyif ve olumlu gelişimsel deneyimler gibi sonuçlarla ilişkili olduğunu belirtmiş ve buna karşılık ihtiyaç tatmini ölçümlerinde alınan düşük puanları uyumsuz sonuçlarla ilişkilendirmiştir. Örneğin, spor bağlamında, ihtiyaç tatmini puanlarının tükenmişlikle ve fiziksel semptomlarla negatif ilişkili olduğunu vurgulamışlardır.

Literatüre bakıldığında öğrenci sporcuların yeterli, özerklik ve ilişki için temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması, onların refahını, performanslarını, motivasyonlarını ve kişisel gelişimlerini teşvik etme açısından önemli bir rolü olduğu görülmektedir (Li vd., 2013). Temel psikolojik ihtiyaçlar, Deci ve Ryan, (2000) tarafından bireylerin uyumu, bütünlüğü ve gelişimi için temel psikolojik besinler olarak tanımlanmıştır. Temel psikolojik ihtiyacın karşılanması insanların yaşamları boyunca tatmin etmeye çalıştıkları temel dürtüler olduğu; stres ve yaralanmalarla (Li vd., 2013) ve sporcu tükenmişliğiyle (Curran, 2013) de olumsuz bir ilişkisi olduğu belirtilmiştir. Psikolojik ihtiyaçlar ile ilgili spor alanında yapılan araştırmaların bazıları şu şekilde belirtilebilir: Li vd. (2019), üniversiteli sporcularla yaptığı çalışmada temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması ve engellenmesinin stresin önemli bir tahmin edicisi olduğunu bulmuştur. Güler (2022) tarafından spor bilimleri fakülte öğrencileriyle yapılan çalışmada birinci sınıf öğrencilerinin bağımsızlık tatminlerinin dördüncü sınıf öğrencilerinden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yıldırım (2024) yaptığı çalışmada spor bilimleri fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin bağımsızlık tatmini ve ilişki tatmininin üst sınıflara oranla düşük olduğunu ortaya koymuştur. Yine Yıldırım (2024) tarafından yapılan çalışmada elde edilen bir diğer sonuca göre erkek öğrencilerin kadın öğrencilere oranla bağımsızlık ve ilişki tatminlerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Özlü vd. (2022) tarafından spor bilimleri fakülte öğrencileriyle yapılan çalışmada kadın öğrencilerin erkeklere oranla daha fazla yeterli engeli yaşadığı tespit edilmiştir.

Bu bağlamda araştırmanın amacı, üniversiteli sporcuların psikolojik ihtiyaç durumlarını cinsiyet, spor dalı, okul ve sınıf düzeyi gibi demografik değişkenler açısından incelemek ve bu değişkenlerin memnuniyet, bağımsızlık ve aidiyet algıları üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Literatürde, sporcuların psikolojik ihtiyaçları üzerine yapılan çalışmaların genellikle spor bilimleri fakülte öğrencileriyle daha dar bir örneklem grubu ele alınarak gerçekleştirildiği görülmektedir (Güler, 2022; Özlü vd., 2022; Yıldırım, 2024). Bu çalışmada ise üniversitede farklı bölümlerden katılımın gerçekleştirildiği daha kapsamlı ve performans sergileyen bir örneklem grubu üzerine inceleme yapılması hedeflenmiştir. Elde edilen bulguların, üniversite sporcularının psikolojik ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarına ve bu doğrultuda daha etkili destek programlarının geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, bu araştırma

sonuçları, spor psikolojisi alanındaki mevcut literatüre yeni bir bakış açısı getirecek ve gelecekte yapılacak çalışmalara yön verecektir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Üniversiteler Spor Ligi (ÜNİLİG) finallerine katılan sporcu öğrencilerin psikolojik ihtiyaç durumlarını belirlemek amacıyla yürütülen bu araştırma, ilişkisel tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki değişimin varlığını ve/veya düzeyini belirlemeyi ve değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2015).

Araştırma Grubu

Bu araştırmaya, Dicle Üniversitesinin ev sahipliğinde Diyarbakır ilinde 2024 yılında yapılan ÜNİLİG final müsabakalarına öğrenim gördükleri üniversiteleri temsilen katılan 145 kadın, 160 erkek olmak üzere 305 sporcu öğrenci katılmıştır. Bu katılımcıların yaş ortalaması $21,20 \pm 2,11$ 'ken kadınların yaş ortalaması $20,95 \pm 2,13$, erkeklerin yaş ortalaması $21,42 \pm 2,08$ 'dir. Katılımcılar araştırmaya kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak gönüllü olarak dâhil edilmiştir. Katılımcılar, 28 farklı üniversitede eğitimine devam etmekte ve %63,9'u spor bilimleri fakültesinde, %36,1'i spor bilimleri fakültesi dışında bir fakültede ya da yüksekokulda öğrenim görmektedir. %35,1'i birinci sınıfta, %27,9'u ikinci sınıfta, %16,7'si üçüncü sınıf, %20,3'ü ise dört ve üstü sınıfta öğrenim görmektedir. %20,9'u basketbol, %6,6'sı futbol, %28,2'si hentbol, %38,7'si voleybol ve %5,6'sı halk oyunları branşında müsabakalara katılmıştır. Katılımcıların %71,8'i üniversite dışında bir kulüpte lisanslı olarak spor yaparken %28,2'si üniversite dışında lisanslı olarak spor yapmamaktadır. Araştırma için etik onay, Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 14.05.2024 tarih ve 13 sayılı kararıyla alınmıştır. Katılımcılar, çalışmaya gönüllülük esasına göre dahil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler katılımcı bilgi formu ve sporda psikolojik ihtiyaçlar durumu ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Katılımcı Bilgi Formu

Araştırmada katılımcıların kişisel bilgilerine ilişkin verileri elde etmek için araştırmacılar tarafından hazırlanan katılımcı bilgi formu kullanılmıştır. Bu formda cinsiyet, yaş, öğrenim görülen üniversite, bölüm, sınıf seviyesi, branş, lisanslı olarak spor yapma durumuna ilişkin 7 soru bulunmaktadır.

Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Durumu Ölçeği (SPİDÖ)

Araştırmada katılımcıların psikolojik ihtiyaç durumunu ortaya koymak amacıyla Bhavsar ve vd.'nin (2020) geliştirdiği ve Ünver, Yılmaz, Atan, Çankaya ve Savucu (2022) tarafında Türk sporcuları için uyarlaması yapılan *Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Durumu Ölçeği* kullanılmıştır. Ölçek 7'li likert biçiminde hazırlanmış olup 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin özerklik memnuniyeti, özerklik memnuniyetsizliği, yeterlik memnuniyeti, yeterlik memnuniyetsizliği, aidiyet memnuniyeti ve aidiyet memnuniyetsizliği olmak üzere altı alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin tümü için Ünver vd. (2022) tarafından hesaplanan cronbach alpha güvenirlik katsayısı .80 iken özerklik memnuniyeti alt ölçeği için .70, özerklik memnuniyetsizliği alt ölçeği için .63, yeterlilik memnuniyeti alt ölçeği için .84, yeterlilik memnuniyetsizliği alt ölçeği için .81, aidiyet memnuniyeti alt ölçeği için .72 ve aidiyet memnuniyetsizliği alt ölçeği için ise .80 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışma için ölçeğin tümü ve alt ölçekler için hesaplanan cronbach alpha güvenirlik katsayısı sırasıyla .74, .82, .73, .90, .91, .63, .92 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde frekans, yüzde, ortalama gibi betimsel istatistikler incelenmiştir. Verilerin normal dağılıp dağılmadığına karar vermek için çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmıştır. Cinsiyet, spor bilimleri fakültesi öğrencisi olup olmama durumu, öğrencilerin sınıf seviyesi ve üniversite dışında lisanslı sporcu olma durumu açısından SPİDÖ ölçeği ve alt ölçeklerin ortalama puanlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık katsayılarının +1,5 ile -1,5 arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu çarpıklık ve basıklık katsayısı değerleri verilerin normal dağıldığını göstermektedir. Ancak branş açısından SPİDÖ ölçeği ve alt ölçeklerin ortalama puanlarına ilişkin verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin belirlenen değerler dışında olduğu ve bu nedenle verilerin normal dağılmadığı görülmüştür. Çalışmada verilerin normal dağıldığı ve bağımsız değişken kategori sayısı iki olduğunda veriler analizinde bağımsız gruplar için t testi, kategori sayısının üç ya da daha fazla olduğunda ise tek yönlü ANOVA testi kullanılmıştır. Çalışmada verileri normal dağılmayan branş değişkeni için analizde Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Veriler SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular

Bu çalışmada ÜNİLİĞ finallerine katılan sporcuların spor ortamındaki psikolojik ihtiyaç durumlarını cinsiyet, spor bilimleri fakültesi öğrencisi olma durumu, sınıf seviyesi, branş, lisanslı spor yapma ve spor deneyimleri açısından incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan sporcu öğrencilerin psikolojik ihtiyaç durumu ölçek ve alt ölçeklerinde aldıkları puanlara ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçek ve Alt Ölçekler	n	X	SS
Özerklik Memnuniyeti	305	5,52	1,34

Özerklik Memnuniyetsizliği	305	2,92	1,49
Yeterlilik Memnuniyeti	305	5,79	1,31
Yeterlilik Memnuniyetsizliği	305	2,33	1,53
Aidiyet Memnuniyeti	305	5,36	1,37
Aidiyet Memnuniyetsizliği	305	2,17	1,52
Sporda Psikolojik İhtiyaç Durumu Ölçeği	305	3,92	,66

Tablo 1’de çalışmaya katılan sporcu öğrencilerin Sporda Psikolojik İhtiyaç Durumu Ölçeği toplam (SPİDÖ) ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalama 2,17 ile 5,79 arasında değiştiği görülmüştür. Ayrıca katılımcıların Sporda Psikolojik İhtiyaç Durumu Ölçeği ortalama puanları orta düzeyde; özerklik memnuniyeti, yeterlik memnuniyeti ve aidiyet memnuniyeti alt ölçek puanlarının yüksek; özerklik memnuniyetsizliği, yeterlik memnuniyetsizliği ve aidiyet memnuniyetsizliği alt ölçek puanlarının ise düşük olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Kadın ve Erkek Katılımcıların SPİDÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin T Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Ölçekler	Grup	n	X	SS	t	p
Özerklik Memnuniyeti	Kadın	128	5,58	1,21	-1,018	,310
	Erkek	154	5,71	1,01		
Özerklik Memnuniyetsizliği	Kadın	128	2,65	1,32	-2,265	,024*
	Erkek	154	3,03	1,46		
Yeterlik Memnuniyeti	Kadın	128	6,02	1,07	1,158	,248
	Erkek	154	5,87	1,05		
Yeterlik Memnuniyetsizliği	Kadın	128	1,97	1,29	-2,534	,012*
	Erkek	154	2,38	1,40		
Aidiyet Memnuniyeti	Kadın	128	5,54	1,24	1,122	,263
	Erkek	154	5,37	1,30		
Aidiyet Memnuniyetsizliği	Kadın	128	1,93	1,30	-1,128	,260
	Erkek	154	2,12	1,41		
SPİDÖ	Kadın	128	3,85	,36	-2,529	,012*
	Erkek	154	3,98	,51		

Çalışmada cinsiyet açısından sporcu öğrencilerin sporda psikolojik ihtiyaç durumu ölçeği toplam ve alt ölçeğinden aldıkları puanların farklılaşma durumuna bağımsız gruplar için t-testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir. Bulgular, kadın ve erkek sporcu öğrencilerin Sporda Psikolojik İhtiyaç Ölçeği toplam puanları ($t=-2,529$; $p=,012$) ile özerklik memnuniyetsizliği ($t=-2,264$; $p=,024$) ve Yeterlilik Memnuniyetsizliği ($t=-2,534$; $p=,012$) alt ölçek puanları arasında erkek katılımcılar lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymuştur. Ancak Özerklik Memnuniyeti ($t=-1,018$; $p=,310$), Yeterlik Memnuniyeti ($t=1,158$; $p=,248$), Aidiyet Memnuniyeti ($t=1,122$; $p=,263$) ve Aidiyet Memnuniyetsizliği ($t=-1,128$; $p=,260$) alt ölçek puanları arasında ise anlamlı fark tespit edilmemiştir.

Tablo 3. Sporcu Öğrencilerin Sınıf Seviyesine göre SPİDÖ ve Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Anova Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Ölçekler	Grup	n	X	SS	F	p
Özerklik Memnuniyeti	1. sınıf	95	5,77	,93	1,070	,362
	2. sınıf	81	5,52	1,20		
	3. sınıf	45	5,64	,98		
	4. sınıf ve üstü	58	5,80	1,11		
Özerklik Memnuniyetsizliği	1. sınıf	95	3,07	1,51	1,466	,224
	2. sınıf	81	2,74	1,34		
	3. sınıf	45	2,99	1,29		
	4. sınıf ve üstü	58	2,65	1,39		
Yeterlik Memnuniyeti	1. sınıf	95	6,00	1,15	,713	,545
	2. sınıf	81	5,86	,94		
	3. sınıf	45	5,98	,90		
	4. sınıf ve üstü	58	6,11	1,03		
Yeterlik Memnuniyetsizliği	1. sınıf	95	2,34	1,48	3,255	,022*
	2. sınıf	81	2,36	1,46		
	3. sınıf	45	2,03	,95		
	4. sınıf ve üstü	58	1,75	,96		
Aidiyet Memnuniyeti	1. sınıf	95	5,39	1,29	1,172	,321
	2. sınıf	81	5,42	1,17		
	3. sınıf	45	5,48	1,10		
	4. sınıf ve üstü	58	5,75	1,35		
Aidiyet Memnuniyetsizliği	1. sınıf	95	2,26	1,66	1,274	,284
	2. sınıf	81	2,04	1,43		
	3. sınıf	45	1,92	1,04		
	4. sınıf ve üstü	58	1,83	1,17		
SPİDÖ	1. sınıf	95	4,05	,55	2,542	,057
	2. sınıf	81	3,90	,44		
	3. sınıf	45	3,90	,34		
	4. sınıf ve üstü	58	3,87	,42		

Tablo 3'te çalışmaya katılan sporcu öğrencilerin SPİDÖ ölçeği ve alt ölçeklerinden aldıkları puanların sınıf seviyelerine göre farklılaşma durumları tek yönlü ANOVA testi sonuçlarıyla değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları, sınıf seviyesi açısından sporcu öğrencilerin yeterlilik

memnuniyetsizliği ($F=3,255$; $p=,022$) alt ölçeği puanlarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir. Çalışmada bu farkın hangi sınıf seviyeleri arasında olduğunu tespit etmek amacıyla Post Hoc sonuçlarına bakılmıştır. Sonuçlar, 1. sınıfta ve 2. sınıfta öğrenim gören sporcu öğrencilerin yeterlik memnuniyetsizliği puanlarının 4. sınıf ve üstünde öğrenim görenlere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ancak Sporda Psikolojik İhtiyaç Ölçeği toplam puanları ($F=2,542$; $p=,057$) ile Özerklik Memnuniyeti ($F=1,070$; $p=,362$), Özerklik Memnuniyetsizliği ($F=1,466$; $p=,244$), Yeterlik Memnuniyeti ($F=,713$; $p=,544$), Aidiyet Memnuniyeti ($F=1,172$; $p=,321$) ve Aidiyet Memnuniyetsizliği ($F=1,274$; $p=,284$) alt ölçek puanlarının öğrencilerin sınıf seviyesine farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4. Sporcu Öğrencilerin Üniversite Dışında Lisanslı Sporcu Olma Durumuna Göre SPİDÖ Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin T Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Ölçekler	Grup	n	X	SS	t	p
Özerklik Memnuniyeti	Lisanslı	206	5,68	1,07	-2,061	,040*
	Lisanssız	62	5,98	,88		
Özerklik Memnuniyetsizliği	Lisanslı	206	2,84	1,43	,549	,584
	Lisanssız	62	2,73	1,31		
Yeterlik Memnuniyeti	Lisanslı	206	5,90	1,12	-2,011	,045*
	Lisanssız	62	6,21	,86		
Yeterlik Memnuniyetsizliği	Lisanslı	206	2,25	1,43	2,794	,006**
	Lisanssız	62	1,71	,88		
Aidiyet Memnuniyeti	Lisanslı	206	5,38	1,30	-3,444	,001**
	Lisanssız	62	6,00	1,03		
Aidiyet Memnuniyetsizliği	Lisanslı	206	2,08	1,36	4,449	,000**
	Lisanssız	62	1,30	,44		
Sporda Psikolojik İhtiyaç Durumu Ölçeği	Lisanslı	206	3,93	,49	1,380	,169
	Lisanssız	62	3,84	,25		

Tablo 4'te çalışmaya katılan öğrencilerin üniversite takımı dışında bir spor kulübünde lisanslı sporcu olup olmaması açısından Sporda Psikolojik İhtiyaç Durumu Ölçeği toplam ve alt ölçeğinden aldıkları puanların farklılaşp farklılaşmadığı bağımsız gruplar için t-testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları, Özerklik Memnuniyeti ($t=-2,061$; $p=,041$), Yeterlik Memnuniyeti ($t=-2,011$; $p=,044$) ve Aidiyet Memnuniyeti ($t=-3,444$; $p=,001$) alt ölçek puanlarında üniversite takımı dışında bir kulüpte lisansa sahip olmayan öğrencileri lehine; Yeterlik Memnuniyetsizliği ($t=2,794$; $p=,006$) ve Aidiyet Memnuniyetsizliği ($t=4,449$; $p=,000$) alt ölçek puanlarında ise lisansa sahip olan öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur.

Diğer bir ifadeyle bir kulüp lisansına sahip olan sporcu öğrencilerin yeterlik memnuniyetsizliği ve aidiyet memnuniyetsizliği alt ölçek puanları lisansa sahip olmayan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksekken lisansa sahip olmayan öğrencilerin ise özerklik memnuniyeti, yeterlik memnuniyeti ve aidiyet memnuniyeti alt ölçek puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak Sporda Psikolojik İhtiyaç Durumu Ölçeği toplam puanları ($t=2,948$; $p=,003$) ile Özerklik Memnuniyetsizliği ($t=,549$; $p=,584$) alt ölçek puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 5. Sporcu Öğrencilerin ÜNİLİĞ Müsabakalarına Katıldıkları Branş Açısından SPİDÖ ve Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis Analiz Sonuçları

Ölçek ve Alt Ölçekler	1	2	3	4	5	Kruskal Wallis	
	SO	SO	SO	SO	SO	X ²	p
Özerklik Memnuniyeti	140,21	147,50	164,12	147,49	189,65	6,244	,182
Özerklik Memnuniyetsizliği	148,82	194,50	141,97	160,11	126,32	8,307	,081
Yeterlik Memnuniyeti	136,34	104,23	154,38	160,44	214,41	18,005	,001**
Yeterlik Memnuniyetsizliği	165,75	183,80	139,99	155,17	119,53	8,597	,072
Aidiyet Memnuniyeti	148,99	117,85	163,95	146,70	197,74	9,743	,045*
Aidiyet Memnuniyetsizliği	139,76	200,23	139,13	165,74	129,03	14,166	,007**
SPİDÖ	142,16	179,55	148,15	154,78	174,74	4,127	,389

Not. SO=sıra ortalaması. 1= basketbol; 2 = futbol; 3 = hentbol; 4 = voleybol; 5 = halk oyunları.

* $p < ,05$. ** $p < ,01$.

Çalışmada sporcu öğrencilerin sporda psikolojik ihtiyaç durumu ölçeği toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları puanların ÜNİLİĞ müsabakalarına katıldıkları branş açısından farklılık gösterip göstermediğine Kruskal Wallis Analiziyle bakılmış ve sonuçlar, Tablo 5'te verilmiştir. Analiz sonuçları, branş açısından Yeterlik Memnuniyeti ($F=18,005$; $p=,001$), Aidiyet Memnuniyeti ($F=9,743$; $p=,045$) ve Aidiyet Memnuniyetsizliği ($F=14,166$; $p=,007$) alt ölçek puanlarının anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir. Çalışmada bu istatistiksel farkın hangi branşlarda müsabakalara katılan öğrenciler arasında olduğunu tespit etmek amacıyla post-hoc yapılmıştır. Basketbol branşında müsabakalara katılan öğrencilerin halk oyunları branşında katılan öğrencilere göre; futbol branşında müsabakalara katılan öğrencilerin hentbol, voleybol ve halk oyunları branşında katılanlara göre; hentbol branşında müsabakalara katılan öğrencilerin halk oyunları branşında katılanlara göre ve voleybol branşında müsabakalara katılan öğrencilerin halk oyunları branşında katılanlara göre yeterlik memnuniyeti alt ölçek puanlarının anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Basketbol branşında

müsabakalara katılan öğrencilerin halk oyunları branşında katılanlara göre; futbol branşında müsabakalara katılan öğrencilerin hentbol ve halk oyunları branşında katılanlara göre ve voleybol branşında müsabakalara katılan öğrencilerin halk oyunları branşında katılanlara göre aidiyet memnuniyeti alt ölçek puanlarının anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Basketbol branşında müsabakalara katılan öğrencilerin aidiyet memnuniyetsizliği alt ölçek puanlarının futbol ve voleybol branşında katılanlara göre; futbol branşında müsabakalara katılan öğrencilerin hentbol ve halk oyunları branşında katılanlara göre ve hentbol branşında müsabakalara katılan öğrencilerin voleybol branşında katılanlara göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ancak öğrencilerin ÜNİLİG müsabakalarına katıldıkları branş açısından Sporda Psikolojik İhtiyaç Durumu Ölçeği toplam puanları ($F=4,127$; $p=,389$) ile Özerklik Memnuniyeti ($F=6,244$; $p=,182$), Özerklik Memnuniyetsizliği ($F=8,307$; $p=,081$) ve Yeterlik Memnuniyetsizliği ($F=8,597$; $p=,072$) alt ölçek puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 6. SPİDÖ ve Alt Ölçek Puanları ile Spor Deneyimi Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler		Özerklik Memnuniyeti	Özerklik Memnuniyetsizliği	Yeterlik Memnuniyeti	Yeterlik Memnuniyetsizliği	Aidiyet Memnuniyeti	Aidiyet Memnuniyetsizliği	Toplam
Spor deneyimi	r	,103	-,037	,126*	-,054	,189**	-,127*	,033
	p	,080	,529	,033	,360	,001	,031	,577
	n	289	289	289	289	289	289	289

Tablo 6’da sporcu öğrencilerin spor deneyimi ile sporda psikolojik ihtiyaç durumu ölçeği toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasındaki ilişki olup olmadığı pearson korelasyon analiziyle değerlendirilmiştir. Sonuçlar, spor deneyimi ile Yeterlik Memnuniyeti ($r=.126$; $p=.033$), Aidiyet Memnuniyeti ($r=.186$; $p=.001$) arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki, Aidiyet Memnuniyetsizliğiyle ($r=-.127$; $p=.031$) negatif yönlü zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tartışma

Bu çalışmada sporcu öğrencilerin spor ortamındaki psikolojik ihtiyaç durumlarının cinsiyet, spor bilimleri fakültesi öğrencisi olma durumu, sınıf seviyesi, branş, kulüp lisanslı spor yapma

ve spor deneyimi değişkenlerinden etkilendiği tespit edilmiştir. İlk olarak, cinsiyet değerlendirilmiş ve çalışmada kadın sporcuların özerklik ve yeterlik memnuniyetsizliği erkeklere oranla daha düşük olduğu görüldü. Ayrıca erkeklerin kadınlara oranla daha fazla psikolojik ihtiyaç durumu belirttiği tespit edildi. Turan ve vd. (2023) ÜNİLİG sporcularıyla yaptığı çalışmada kadınların odaklanma ve motivasyonda erkeklere oranlar daha iyi olduğunu vurgulamıştır. Bu çalışmanın çerçevesini oluşturan öz belirleme teorisinde yeterlik ve özerklik ile motivasyonun ilişkili olduğu belirtilmiştir. Öz belirleme teorisinde yeterlik algısının, içsel motivasyonu artırdığından, bir görevin başarıyla tamamlanabileceğine inanıldığında o görevi yapmaktan daha fazla zevk alındığından; bireyin kendi kararlarını alarak eylemleri kendi isteği ile gerçekleştirme hissinden bahsedilmektedir (Deci ve Ryan, 2000). Çalışmada cinsiyet değişkeninde yeterlik ve özerklik ile ilgili sonuç motivasyon ile ilişkilendirilebilir. Bu durumun Turan vd.'nin (2023) yaptığı çalışmada ortaya koyduğu sonuç ile örtüştüğü söylenebilir. Cinsiyete ilişkin benzer olmayan çalışma sonuçları da mevcuttur. Güler'in (2022) spor bilimleri fakültesi öğrencileriyle yaptığı araştırma sonucunda cinsiyetin sporda psikolojik ihtiyaçları etkilemediği yönündedir ve çalışmanın sonucu ile benzer değildir. Özlü ve vd. (2022) spor bilimleri fakülte öğrencileriyle yaptığı araştırma sonucunda kadın öğrencilerin yeterlik konusunda engel yaşadığı belirlenmiştir. Bu sonuç çalışmanın cinsiyet değişkeni sonucu ile örtüşmemektedir. Bu durum ÜNİLİG sporcularının karma gruplardan oluşması nedeniyle spor bilimleri fakültesi öğrencileriyle direkt karşılaştırıldığında sporda psikolojik ihtiyaçlar konusunda farklılıklar sergileyebileceği şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre birinci sınıfta ve ikinci sınıfta öğrenim gören sporcu öğrencilerin yeterlilik memnuniyetsizliğinin dördüncü sınıf ve üstünde öğrenim görenlere göre daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Yıldırım (2024) tarafından spor bilimleri fakültesi öğrencileriyle yapılan çalışmada yeterlik tatmini birinci sınıflarda iki ve üçüncü sınıflara oranla düşük bulunmuştur. Bu sonuç çalışmanın sonucu ile kısmen benzerlik göstermektedir. Güler tarafından (2022) spor bilimleri fakültesi öğrencileriyle yapılan çalışmada sporda psikolojik ihtiyaç durumu sınıf değişkeni ele alınarak değerlendirilmiş ve birinci sınıfların bağımsızlık tatmini dördüncü sınıflara oranla yüksek bulunmuş ancak yeterlik tatmini ile ilgili sınıflar arasında fark bulunmamıştır. Bu sonuç çalışmanın sonucu ile benzer değildir. Özlü ve vd. (2022) spor bilimleri fakülte öğrencileriyle yaptığı çalışmanın sonucunda bağımsızlık tatmini sınıflar arasında farklılık göstermiştir. Buna göre birinci sınıftaki sporcu öğrencilerin bağımsızlık tatmini üst sınıflarla kıyaslandığında yüksek bulunmuştur. Bu sonuç çalışmanın sonucu ile benzer değildir. Literatürde yer alan çalışmalarda görüldüğü gibi sınıflar arasında sporda psikolojik ihtiyaç durumu farklılık göstermektedir ancak bu farklılıklar benzer boyutlarda gerçekleşmeyebilmektedir. Bu noktada sınıf değişkeninin sporda psikolojik ihtiyaç durumu üzerinde etkili olabildiğini söyleyebiliriz ancak çalışmalarda örneklemelerin farklı okul ve bölgelerden olduğu düşünüldüğünde benzer sonuçların olmayabileceğini de vurgulayabiliriz. Ayrıca yukarıda belirtilen çalışmalarda ortak nokta birinci sınıflarda ortaya

çıkan farklılıklar olmuştur. Bu durumun araştırma konusu olabilecek düzeyde olduğunu belirtebiliriz.

Çalışmada bir kulüp lisansına sahip olan sporcu öğrencilerin yeterlik memnuniyetsizliği ve aidiyet memnuniyetsizliği, kulüp lisansına sahip olmayan öğrencilere göre daha yüksekken kulüp lisansına sahip olmayan öğrencilerin ise özerklik memnuniyeti, yeterlilik memnuniyeti ve aidiyet memnuniyeti bir kulüp lisansına sahip öğrencilere oranla daha yüksek bulunmuştur. Burada kulüp lisansına sahip olmayan öğrencilerin daha amatör bir ruh ile yarışmalara katıldığını ve bu nedenle de memnuniyetlerinin yüksek olduğu düşünülebilir. Ancak bu açıklama elbette yeterli değildir. Kulüp lisansına sahip olan öğrencilerin başarı motivasyonları, beklentileri ve sporu yapma amaçları göz önüne alınarak bir araştırma yapılması önerilebilir. Özlü vd. (2022) spor bilimleri fakültesi öğrencileriyle yaptığı çalışmada bir kulüp lisansına sahip olan öğrencilerle olmayanlar arasında sporda psikolojik ihtiyaç durumu ile ilgili farklılık tespit edememişlerdir. Bu sonuç çalışmanın sonucu ile benzer değildir. Özlü vd.'nin (2022) çalışması spor bilimleri fakülte öğrencileriyle olduğu için daha homojen bir grup söz konusudur ve kulüp düzeyinde olmasa da spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin spor geçmişlerinden dolayı herhangi bir farklılık psikolojik ihtiyaç bakımından bulunmamış olabilir.

Çalışmada ortaya konulan sonuçlara göre spor ortamında psikolojik ihtiyaçların branştan etkilendiğini rapor edebiliriz. Örnek olarak basketbol, futbol, voleybol ve hentbol branşında yarışmaya katılan öğrencilerin yeterlik ve aidiyet memnuniyeti halk oyunları dalında olan öğrencilere oranla düşük bulunmuştur. Bir diğer sonuca göre basketbol branşında müsabakalara katılan öğrencilerin aidiyet memnuniyetsizliği futbol ve voleybol branşındaki sporculardan düşük bulunmuştur. Branş değişkeninde öne çıkan durum aidiyet ve yeterlik ile ilgili sonuçlar olmuştur. Özerklik ve sporda psikolojik ihtiyaç durumu genel olarak değerlendirildiğinde ortaya farklılık çıkmamıştır. Aidiyet ve yeterlik ile ilgili branşlar arasında farklılıklar olması detaylı incelenmesi gereken bir sonuçtur. Çünkü takım bütünlüğü, sporcu memnuniyeti, sadece branşa özgü bir durum değil takımın antrenörleri, yöneticileri, sporcuları ve tabii ki hedefler ile ilgili olmak üzere değişkenlik gösterebildiği literatürde belirtilmiştir (Weinberg ve Gould, 2019). Leduc ve vd. (2024), üniversiteli sporcu öğrencilerle yaptığı çalışmada takım kimliğinin önemine dikkat çekmiş ve yeterlik ihtiyacı memnuniyetinin takım iklimi ile ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Son olarak çalışmada sporcu öğrencilerin spor deneyimi ile sporda psikolojik ihtiyaç durumu değerlendirilmiş ve deneyimli sporcuların yeterlik ve aidiyet memnuniyeti yüksek bulunmuştur. Yıldırım (2024) tarafından spor bilimleri fakülte öğrencileriyle yaptığı çalışmada bağımsızlık tatmini deneyimli sporcularda daha az deneyimi olan sporculara oranla yüksek, ilişki engellenmesi ise düşük bulunmuştur. Bu sonuç deneyimli sporcuların daha özerk ve kendileri ile ilgili daha az engel olduğunu belirttiklerini ortaya koymaktadır. Yeterlik ve aidiyetin öz belirleme teorisinde karar alma bağımsızlığı ile ilişkili olduğu (Deci ve Ryan, 2000) göz önüne alındığında çalışmanın sonucuyla Yıldırım (2024) tarafından yapılan çalışmanın sonucunun

benzer olduğu vurgulanabilir. Özlü ve vd. (2022) spor bilimleri fakültesi öğrencileriyle yaptığı çalışmada ise spor yaşı yüksek olanların yani deneyimli sporcuların daha az deneyimli sporculara oranla sporda psikolojik ihtiyaç durumları farklı bulunmamıştır. Benzerliğin olmama nedeni örneklem grubu ile ilgili olabilir; çünkü spor deneyimli olan sporcuların deneyimlerini nerede ve nasıl elde ettikleri önemlidir. Bu konuda daha net yorumlar elde edilebilmesi için sporcu öğrencilerin hangi geçmişe sahip olduklarını ele alan daha detaylı araştırmaların yapılması gereklidir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmanın sonucunda üniversiteli sporcuların spor ortamındaki psikolojik ihtiyaç durumlarının cinsiyet, sınıf, kulüp lisansına sahip olma durumu, branş ve spor deneyimi değişkenlerinden etkilendiği ortaya konmuştur. Araştırma ÜNİLİG final müsabakalarına beş branşta katılan sporcular ile sınırlıdır ve üniversiteli sporcular için genelleme yapmak mümkün değildir. İleride bu çalışmada elde edilen veriler ışığında yapılabilecek araştırmalar için bazı önerileri şu şekilde belirtebiliriz:

1. Sporcu öğrencilerin geçmişte mücadele ettiği lig seviyeleri elit ya da amatör olarak ele alınabilir ve buna göre örneklem grubu oluşturulabilir.
2. Cinsiyet değişkeni ele alınırken benzer takım türlerinde mücadele edenler değerlendirilebilir.
3. Farklı üniversitelerden sporcularla geniş bir örneklem grubu ele alınarak çalışma yürütülebilir.
4. Spor psikolojisi alanında deneyimi olanlarla olmayanlar kıyaslanabilir.

Etik Onay

Araştırma için etik onay, Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulunun 14.05.2024 tarih ve 13 sayılı kararıyla alınmıştır.

Çatışma Beyanı

Çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve/veya finansal çıkar çatışması yoktur.

Yazar Katkı Oranları

SIRA	AD SOYAD	ORCID	MAKALEYE KATKISI
1	Ersin Ballıkaya	0000-0002-1432-0297	1-2-3-4-5
2	Ferhat Çifçi	0000-0002-5568-7837	1-2-3-5
*Katkı bölümüne ilgili açıklamanın karşılığına gelen rakam(lar)ı yazınız.			
1- Çalışmanın tasarlanması 2- Verilerin toplanması. 3- Verilerin analizi ve yorumu 4- Yazının yazılması 5- Kritik revizyon			

Kaynakça

Bhavsar, N., Bartholomew, K. J., Quested, E., Gucciardi, D. F., Thøgersen-Ntoumani, C., Reeve, J., ... & Ntoumanis, N. (2020). Measuring psychological need states in sport: Theoretical considerations and a new measure. *Psychology of Sport and Exercise*, 47, 101617.

Curran, T., Appleton, P. R., Hill, A. P., & Hall, H. K. (2013). The mediating role of psychological need satisfaction in relationships between types of passion for sport and athlete burnout. *Journal of Sports Sciences*, 31(6), 597-606.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.

Güler, H. (2022). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sporda psikolojik ihtiyaç durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Adnan Menderes Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 113-128.

Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (28. basım). Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, Türkiye.

Leduc, J. G., Boucher, F., Marques, D. L., & Brunelle, E. (2024). Basic psychological need satisfaction of collegiate athletes: the unique and interactive effects of team identification and LMX quality. *Frontiers in Sports and Active Living*, 6, 1342995.

Li, C., Wang, C. J., & Kee, Y. H. (2013). Burnout and its relations with basic psychological needs and motivation among athletes: A systematic review and meta-analysis. *Psychology of Sport and Exercise*, 14(5), 692-700.

Özlu, K., Çekin, R., ve Kurnaz, F. (2022). Spor bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerin sporda psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi. *Kafkas Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 48-65.

Turgeon, S., Martin, L., Rathwell, S., & Camiré, M. (2024). The influence of gender on the relationship between the basic psychological needs and mental health in high school student-athletes. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 22(3), 721-738.

Ünver, Ş., Yılmaz, M., Atan, T., Çankaya, S., & Savucu, Y. (2022). Sporda Psikolojik İhtiyaçlar Durumu Ölçeği (SPİDÖ): Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 75-88.

Weinberg, R. S., & Gould, D. (2019). *Foundations of sport and exercise psychology* (7th ed.). Human Kinetics Publishers, Champaign, IL, USA.

Yıldırım, M. (2024). *Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sporda psikolojik ihtiyaçlarının sportif hedef bağlılıklarına etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi